

Udział lekarzy weterynarii w doświadczeniach na zwierzętach

W związku z wątpliwościami dotyczącymi interpretacji przepisów ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 465, dalej „UZNE”) w kontekście wymagań dotyczących kwalifikacji osób wykonujących w ramach doświadczeń naukowych procedury obejmujące czynności takie jak znieczulenia miejscowe lub ogólne, w tym podanie zwierzęciu narkozy, a także zabiegi chirurgiczne, przedstawiamy poniższe stanowisko.

Problem dotyczy prawidłowego kwalifikowania czynności takich jak wymienione z punktu widzenia UZNE, jak również ustawy z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 154). Ocena charakteru tych czynności przesądza bowiem o tym, jakie wymogi prawne musi spełniać osoba je wykonująca. Konieczne jest rozstrzygnięcie, czy ich wykonywanie w ramach procedur doświadczalnych podlega jedynie szczególnemu reżimowi prawnemu UZNE, czy również rygorowi przepisów dotyczących usług weterynaryjnych, tj. czy osoby je wykonujące powinny jednocześnie spełniać wymagania przewidziane w UZNE i w przepisach o zawodzie lekarza weterynarii (a zatem posiadać zarówno kwalifikacje określone w UZNE, jak i prawo wykonywania zawodu lekarza weterynarii).

Mając na względzie powyższe należy wskazać, co następuje.

Procedury doświadczalne - nawet związane z podaniem narkozy i realizacją czynności chirurgicznych - **nie stanowią usług weterynaryjnych** w rozumieniu ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o zakładach leczniczych dla zwierząt (Dz.U. z 2019 r. poz. 24 ze zm.). **Osoby uprawnione do wykonywania doświadczeń na zwierzętach mogą wykonywać w ramach takich doświadczeń także czynności chirurgiczne i innego rodzaju zabiegi, które w celach leczniczych zastrzeżone są do wyłącznej właściwości lekarzy weterynarii.**

Przepisy o wykorzystywaniu zwierząt do celów naukowych lub edukacyjnych należy traktować jako *lex specialis* względem przepisów o wykonywaniu zabiegów na zwierzętach służących ich leczeniu, zastrzeżonych do wyłącznej kompetencji lekarzy weterynarii. Przewidziane w UZNE i rozporządzeniu wykonawczym do tej ustawy wymagania dotyczące kwalifikacji i przygotowania osób wykonujących procedury na zwierzętach nie zawierają wymogu, aby zabiegi te, w tym o charakterze chirurgicznym, były wykonywane wyłącznie przez lekarzy weterynarii.

Jednocześnie na podstawie art. 23 UZNE, każda instytucja wykorzystująca zwierzęta do celów naukowych lub edukacyjnych, co do zasady, jest zobowiązana do zawarcia umowy z lekarzem weterynarii o świadczenie w ośrodku usług weterynaryjnych, a dodatkowo wiele decyzji związanych z dobrostanem zwierząt doświadczalnych ustawa *expressis verbis* zastrzega do wyłącznej kompetencji takiego lekarza (np. art. 11 ust. 2, art. 12 ust. 1 UZNE).

W związku z powyższym należy uznać, że żaden z przepisów UZNE nie przewiduje obowiązku wykonywania zabiegów chirurgicznych lub podawania narkozy w ramach procedur doświadczalnych wyłącznie przez takiego lekarza, zabezpieczając jednocześnie odpowiednią opiekę lekarsko-weterynaryjną dla zwierząt. Przepisy UZNE pozostają przy tym zgodne z art. 23 i 25 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/63/UE z dnia 22 września 2010 r. w sprawie ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych (Dz. Urz. UE L 276 z 20.10.2010, str. 33 oraz Dz. Urz. UE L 170 z 25.06.2019, str. 115), a Komisja Europejska nie zgłasza w tej sferze żadnych zastrzeżeń i nie postuluje zmian.

Procedury doświadczalne - nawet związane z podaniem narkozy i realizacją czynności chirurgicznych - **nie stanowią usług weterynaryjnych** w rozumieniu ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o zakładach leczniczych dla zwierząt, gdyż w odróżnieniu od zabiegów weterynaryjnych, procedury doświadczalne nie mają na celu zachowania, ratowania lub poprawy zdrowia zwierząt i ich produktywności. **Nie służą zatem celom terapeutycznym, lecz poznawczym lub edukacyjnym.** Stanowisko to uzasadnia art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych. Zgodnie z tym przepisem, wykonywanie zawodu lekarza weterynarii polega na ochronie zdrowia zwierząt oraz weterynaryjnej ochronie zdrowia publicznego i środowiska, a w szczególności leczeniu zwierząt oraz wykonywaniu zabiegów chirurgicznych. Tymczasem doświadczenia naukowe nie są prowadzone w celu ochrony zdrowia zwierząt, tylko w celach naukowych lub edukacyjnych (art. 1 ust. 1 UZNE). Należy podkreślić, że znaczna część prowadzonych doświadczeń zakłada wręcz wyrządzenie zwierzętom krzywdy, a nawet ich uśmiercenie. Tym samym cel prowadzenia doświadczeń naukowych pozostaje niejako w sprzeczności z celami jakie powinien realizować lekarz weterynarii. Czynności chirurgiczne realizowane w ramach procedur nie stanowią więc usług weterynaryjnych, służą bowiem innym celom. Powyższe nie wyłącza oczywiście obowiązku realizacji usług weterynaryjnych przez lekarzy weterynarii w ramach sprawowania nad zwierzętami opieki lekarsko-weterynaryjnej u użytkowników, hodowców i dostawców zwierząt doświadczalnych, w tym po zakończeniu doświadczenia. W świetle powyższego, trudno byłoby uznać, że zabiegi chirurgiczne realizowane w ramach procedur doświadczalnych są to te same zabiegi, które przeprowadzane są przez lekarzy weterynarii w ich codziennej praktyce i zgodnie ze wszystkimi zasadami wykonywania przez nich zawodu.

Ponadto warto dostrzec, że czynności wykonywane w trakcie procedur stanowią czynności powtarzalne, wykonywane rutynowo, niejednokrotnie na dużej grupie

zdrowych zwierząt. Doświadczenia na zwierzętach są wykonywane przez naukowców reprezentujących zazwyczaj takie dyscypliny naukowe jak nauki biologiczne, zootechnika i rybactwo, nauki medyczne, weterynaria i nauki farmaceutyczne, spełniające jednocześnie wymagania szczegółowo określone w przepisach UZNE i rozporządzenia wykonawczego. W wielu przypadkach posiadają oni bardzo rozległą wiedzę o żywych organizmach - zarówno teoretyczną uzyskaną w trakcie studiów i prowadzonych badań naukowych, ale także praktyczne doświadczenie w wykonywaniu określonych czynności związanych z przeprowadzaniem doświadczeń z wykorzystaniem zwierząt. Osoby wykonujące samodzielnie czynności w ramach procedur mają kierunkowe wykształcenie i co najmniej kilkuletnie doświadczenie praktyczne.

Lekarze weterynarii, którzy nie wykonują na co dzień doświadczeń z wykorzystaniem zwierząt, mogą nie posiadać tego specjalistycznego doświadczenia. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 lipca 2019 r. w *sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza weterynarii* (Dz. U. poz. 1364), studia odbywane na tym kierunku jedynie na profilu ogólnoakademickim uwzględniają udział studentów w zajęciach przygotowujących do prowadzenia działalności naukowej lub udziału w tej działalności, zaś studia realizowane na tym kierunku na profilu praktycznym, kształtowania takich umiejętności nie przewidują. Oznacza to, że **nie każdy lekarz weterynarii posiada wiedzę, kompetencje i umiejętności niezbędne do wykonywania badań naukowych**. Jednocześnie posiadanie prawa wykonywania zawodu lekarza weterynarii nie jest tożsame z prawem uczestniczenia w badaniach naukowych i ich wykonywania, jak również posiadania specyficznych kompetencji wymaganych w tym zakresie. Istotne jest, że zgodnie z przepisami UZNE **lekarz weterynarii chcący uczestniczyć w doświadczeniach (procedurach) lub je przeprowadzać dodatkowo musi także spełnić wszystkie wymogi określone w tej ustawie**.

Należy jednocześnie wskazać, że przyjęcie odmiennego stanowiska jest niekorzystne dla zwierząt wykorzystywanych w doświadczeniach, jak również względy naukowe nie uzasadniają tego stanowiska. W praktyce to właśnie **eksperymentatorzy**, jako osoby wyspecjalizowane w poszczególnych obszarach badań, najczęściej są osobami **lepiej przygotowanymi do przeprowadzenia niszowych i wysoko specjalistycznych zabiegów** (np. neurochirurgiczna operacja na mózgu szczura), niż lekarz weterynarii wykonujący standardową praktykę weterynaryjną. Zabiegi te wykonywane są często na gatunkach zwierząt, które rzadko są poddawane standardowym procedurom weterynaryjnym wykonywanym w poradniach i klinikach weterynaryjnych. Zatem realizacja tych czynności przez eksperymentatora daje większą gwarancję prawidłowego ich przebiegu, co jest korzystne zarówno z perspektywy dobrostanu wykorzystywanego zwierzęcia, jak i realizacji założeń naukowych doświadczenia.

Przeciwko interpretacji przepisów prawa w taki sposób, by wywodzić z nich obowiązek realizacji w ramach procedur doświadczalnych czynności związanych

z zabiegami chirurgicznymi wyłącznie przez lekarzy weterynarii, przemawia także systemowe ujęcie związanych z tymi kwestiami regulacji sankcjonujących. Ustawodawca, w przepisach ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o ochronie zwierząt* (Dz.U. z 2022 r. poz. 572 ze zm.), w art. 6 ust. 2 pkt 1 oraz pkt 8 wymienia odrębnie czyny bezprawne, naruszające omawiane regulacje, a stanowiące znęcanie się nad zwierzętami. Ujęcie w art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy *o ochronie zwierząt* czynu polegającego na umyślnym zranieniu lub okaleczeniu zwierzęcia, niestanowiącego dozwolonego prawem zabiegu lub procedury w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. *o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych*, a w art. 6 ust. 1 pkt 8 tej ustawy czynu polegającego na dokonywaniu na zwierzętach zabiegów i operacji chirurgicznych przez osoby nieposiadające wymaganych uprawnień bądź niezgodnie z zasadami sztuki lekarsko-weterynaryjnej, bez zachowania koniecznej ostrożności i oględności oraz w sposób sprawiający ból, któremu można było zapobiec – wskazuje na istnienie systemowych różnic pomiędzy tymi czynnościami. W świetle tych regulacji, czynności wykonywane w ramach procedur w rozumieniu UZNE, nie powinny być utożsamiane z czynnościami wykonywanymi w ramach zabiegów i operacji wykonywanych zgodnie ze sztuką lekarsko-weterynaryjną.

Reasumując, na gruncie obecnie obowiązujących przepisów, uwzględniając w szczególności wymienione wyżej regulacje UZNE wskazujące na obowiązek zawarcia stosownej umowy z lekarzem weterynarii na świadczenie usług weterynaryjnych, a także jednoznacznie określony w ustawie udział lekarza weterynarii w określonych czynnościach (art. 11 i 12 UZNE), uprawnione jest uznanie, że udział lekarza weterynarii nie jest wymagany w odniesieniu do wszystkich czynności przewidzianych w ramach realizowanych procedur. Rozwiązania przyjęte w ustawie umożliwiają stosowanie adekwatnych rozwiązań zapewniających dobrostan zwierząt oraz odpowiednią opiekę z uwzględnieniem specyfiki określonych czynności w ramach realizowanych procedur mając na względzie opiekę sprawowaną przez lekarza weterynarii oraz uprawnienia kontrolne powiatowego lekarza weterynarii (art. 54 UZNE).

Z upoważnienia
Ministra Edukacji i Nauki

Włodzimierz Bernacki
Sekretarz Stanu
/ – podpisano cyfrowo/

Z upoważnienia
Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Lech Kołakowski
Sekretarz Stanu
/ – podpisano cyfrowo/

Potwierdzam zgodność kopii wydruku z dokumentem elektronicznym:

Identyfikator dokumentu	2343294.8573068.7264752
Nazwa dokumentu	Wspólna opinia MEIN i MRIRW Udział lekarzy weterynarii w doświadczeniach na zwierzętach.docx
Tytuł dokumentu	
Sygnatura dokumentu	
Data dokumentu	
Skrót dokumentu	5D9DDB0C74D9C6C396E9A0E3B1620A305392B9BF
Wersja dokumentu	1.0

EZD 3.112.1.1.

Data wydruku: 26.04.2023

Autor wydruku: Trojanowska Ewa (Radca)